

GOGOETA GUNEA
Euskal Herria-Basque Country
Nazioartea Gogoeta Gunea

1. Mintegia
2020ko iraila

**Diplomazia,
pentsamendu
estrategikoa eta
Euskal Herria**

1. Mintegia
2020ko iraila.
Diplomazia,
pentsamendu
estrategikoa eta
Euskal Herria

2

Aurkibidea

Gogoeta Gunearen helburuak	5
Aurkezpena	6
Hizlaria	7
Edukia	9
Gogoeta zein ekarpen nagusiak	25

1. Mintegia
2020ko iraila.
Diplomazia,
pentsamendu
estrategikoa eta
Euskal Herria

4

GOGOETA GUNEA
Euskal Herria- Basque Country
Nazioartea Gogoeta Gunea

Helburuak

Helburu orokorra:

Euskal Herriak munduan behar duen kokapenaren eta horretarako garatu beharreko kanpo estrategiaren inguruko hausnarketa burutzea. Horretarako, 20 bat kidez osatutako mintegi itxia osatu da, mintegi honek hainbat bilkura burutuko ditu.

Helburu zehatzak:

Egungo nazioartea eta balizko garapena aztertzea. Eboluzioaren faktore gakoak zein diren identifikatzea eta hauek Euskal Herrian duten eragina aztertzea.

XXI mendean Euskal Herriak nazioarteari begira behar duen behar duen bisio estrategikoa lantzea.

Nazioarteko testuinguruan Euskal Herriaren kanpo estrategia aztertzea. Indarguneak eta ahulguneak zehaztea. Interes nazionalen inguruan pentsamendu estrategikoa garatzea.

Euskal Herriaren kanpo estrategiarako eta herri interesen sustapenerako gakoak diren gai eta lurraldeak identifikatzea.

Euskal erakundeen kanpo jarduera hobetzeko proposamenak lantzea. Bereziko Euskal jaurlaritzak zein beste euskal erakundeek eremu eta erregio identifikatuetan burutu beharrekoa.

Txosten zehatzak lantzea (“policy briefings”), kanpo antolaketa eta kanpo ekintzaren politika eta strategiari buruzko proposamen zehatzekin.

Aurkezpena:

Data: 2020ko Irailak 15

- 6 Nazioarteko testuingurua eta bilakaera posibleak. Euskal Herriaren eta bere erakundeen posizioa nazioartean. Geopolitika eta Euskal Herria. Euskal Herria kokatua dagoen eskenatoki euro-atlantikoa (arloan geografikoa, historikoa, ekonomikoa, eta bere bilakaera). 'Estrategia' kontzeptua nazioarteko harremanetan eta bere aplikazioa Euskal Herrian. Diplomaziaren garapena teoriarik eta praktikan eta egungo aukerak euskal erakundeentzat. Nola garatu pentsamendu estrategikorako gaitasuna eta diplomazia modernoaren tresnak Euskal Herrian.

Chatman House Rules

Bilkurak Chatman House Rules pean gidatuko dira. Bilera bat edo bertako zati bat Chatman House arauen bidez gidatzen denean, parte-hartzaileek jasotako informazioa erabili eta ezagutarazi dezakete, baina informazioa eman duenaren identitatea ez, ezta parte hartu duen beste edozeinena ere.

Informazio gehiago: <https://www.chathamhouse.org/chatham-house->

Hizlaria:

Shaun Riordan

(https://twitter.com/shaun_riordan)

Diplomazialari ohi britainiarra. New Yorken, Taiwanen, Beijingen eta Madrilen lan egin zuen, baita Hong Kong-en ere, Terrorismoaren aurkako Departamentuan eta Jugoslaviako Kanpo-Arazoetako Departamentuan. Analisisan eta arrisku geopolitikoaren kudeaketan aditua da. Azken urteotan, bereziki, diplomaziaren eta ziberespazioaren arteko interakzioetan zentratu da. Baita Txina eta EB-ren arteko harremanetan ere. Diplomazia eta Geopolitikarako Zuzendaria da Nazioarteko Ikasketetarako Europar Institutuan eta International Consulting BideDao-ko Zuzendaria da. Aditu Bisitaria da Herbehereetako Nazioarteko Erlazioetarako “Clingendael” Institutuan eta LSE-ko bistari

kide ohia da. Armeniako Diplomazia Akademiako irakaslea ere bada.

“Adiós a la diplomacia” (Siglo XXI, 2005) “The New Diplomacy” (Polity, 2003), “Cyberdiplomacy” (Polity, 2019) liburuen autorea. Ondorengoetan ere parte hartu du: “Soft Power in

International Relations” (2007, Palgrave), “Global Governance and Diplomacy” (2008 Palgrave) eta “Diplomacy Global: Theories, and odels” (2016 ,Westview).

1. Mintegia
2020ko iraila.
Diplomazia,
pentsamendu
estrategikoa eta
Euskal Herria

∞

1. Mintegia

2020ko iraila

Diplomazia, pentsamendu estrategikoa eta Euskal Herria

Laburpen Exekutiboa

Nazioarteko ingurune politiko eta ekonomikoa aldakorra da eta ezin da aurreikusi. COVID-19ren agerraldiak munduko ekonomian eta geopolitikan lehendik zeuden joerak bizkortu eta puztu ditu. Teknologia berriek, digitalek zein adimen artifizialekoek, are gehiago zaildu dute eskenatokia. Ziberespazioak domeinu berri bat eskaintzen du, non estatuek euren interesak aurrera eramanez ditzaketen eta euren arerioak ahuldu. EBk eta Espainiako Estatuak ez dute frogatu inguru horretan ondo funtzionatzeko beharrezkoa den pentsamendu edo ekintza bizkortasuna. Baina nazioarteko ingurune berriaren konplexutasunak eta malgutasunak aukerak ematen dizkie Euskal Herria/Euskadi gisa errekonozitu gabeak diren estatuei.

Nazioarteko ingurune horretan arrakastaz funtzionatzeko, Euskal Herria/Euskadik bere Estrategia Handia garatu behar du.

Estrategia Handia herrialde batek etorkizunean bere buruari buruz duen narrazioa da. Estatu bat eraikitzeko, Euskal Herriak bere buruari buruzko narrazioa eraiki behar du. Narrazioa honek Euskal Herria munduan non dagoen, non egon nahi duen eta hara nola iritsiko den jasoko du. Euskal Herria/Euskadiren balioak ere jaso behar ditu, eta, bereziki, Euskal Herriak/Euskadik munduari eskain diezaiokeena. Kokteletan, inork ez du entzuten bere buruaz bakarrik hitz egiten duen hori.

Gauza bera gertatzen da nazioarteko harremanetan. Herrialde batek eragina irabazten du, ez sinpatiaren ondorioz, baizik eta munduaren arazoak kudeatzen edo konpontzen lagun dezakeenaren arabera; hau da munduak faltan botako lukeenean herrialdea ez balego. Eragina handitzeko, Euskal Herriak munduko arazoak konpontzeko zer eskain dezakeen identifikatu behar du, edo, gutxienez, herrialde hartzaileen arazoak nola arindu ditzakeen. Erreferendumaren ondoren Kataluniari, edo berriki Artsakhi, Azerbaijanen inbasio bortitzaren ondoren, babesik ez eman izanak, eraginik gabeko sinpatia hutsa irabaztearen arriskuak erakusten ditu.

Euskal Herria/Euskadiren kanpo-estrategiak bere Estrategia Handiaren ondorio izan beharko luke. Kanpo-estrategiak Euskal Herriaren/Euskadiren nazioarteko helburuak identifikatzen ditu. Eskura dauden baliabideekin lotzen ditu, giza baliabideekin zein

baliabide fisikoekin erkatzen, bai eta baliabide horiek hedatzeko bitartekoekin ere. Estrategia ororen muina da nola lotu politikariaren helburu eta asmo amaigabeak baliabideek zein murrizketa geopolitikoek dakartzaten mugekin.

Euskal Herria/Euskadiren kanpo-estrategiak aktiboki saiatu behar du Euskal Herriak munduan duen lekua aldatzen/hobetzen. Baina, era berean, ezin ditu alde batera utzi egungo Westfaliako nazioarteko sistemak ezarritako mugak, ezta Espainiako Estatuak Euskal Herriaren eta Euskadiren nazioarteko anbizioak zapuzteko hartutako erabakiak ere. Euskal Herriaren nazioarteko helburuek koherenteak izan behar dute herrialdearen eraikuntzaren helburu politiko eta sozialekin. Horregatik, kanpo-estrategiak Estrategia Handitik eratorri behar du. Barne-politikatik dibortziaz dagoen edozein kanpo-politikak ez du aurrera egingo. Gainera, kanpo-estrategiak jorratu behar dituen gaietako asko barne-politikarekin lotuta daude zuzenean, hala nola atzerriko inbertsio zuzenarekin (AIZ), zibersegurtasunarekin eta abarrekin.

Kanpo-estrategiak Euskal Herriko botere-aktibo bigunak identifikatu behar ditu – Herrialdea eta bertako gizartea atzerritarrentzat erakargarri egitea eragiten duten Euskal Herriko kultura-, gizarte- eta hezkuntza-alderdiak –, eta aktibo horiek botere bigun bihurtzeko mekanismoak hartu behar ditu kontuan. Estrategiak kontuan hartu beharko luke, halaber, zein botere-aktibo bigun sor daitezkeen Euskal Herrian: Zer ekintza edo proiektu egingo luketen Euskal Herria atzerritarrentzat erakargarriago (Bilbon “eraikitako botere-aktibo bigun” baten adibide handia da Guggenheim).

Estrategiak gogorra izan beharko luke Euskal Herriko nazioarteko jardueri dagokienez, helburu nazionalekin lotuta daudela ziurtatuz. Ez du zentzurik argazkian ateratzeak, herrialdeari inolako onurarik ekartzen ez badio.

Euskal Herriko diplomazia kanpo-estrategia aplikatzen saiatu beharko litzateke. Nazioarteko eztabaidetan eta harremanetan aktiboki parte hartzen duten eragileen (gobernukoak eta gobernu kanpokoak) kopuruaren eta motaren hazkundera aprobetxatu beharko luke.

Kanpo politika jada ez da mugatzen onartutako estatuetara eta Vienako Konbentzioaren arabera egiaztatutako diplomatikoetara. Euskal Herriak ere aprobetxa ditzake sortzen ari diren diplomazia berriak, hasi Diplomazia Digital eta Zibernetikotik eta Zientzia, Kirol eta Turismo Diplomaziaraino. Diplomazia berri hauek nazioarteko harremanekin lotzen dira hiru ardatzetan: Agentzia (diplomatikoak nor diren), prozesua (diplomatikoek erabiltzen dituzten tresnak eta metodoak) eta domeinua (diplomazia aplikatzen zaion gaia).

Euskal Herriko diplomaziak hiru ardatzetan jardun behar du. Hirien diplomaziak, hiri-arazo ugariz arduratzen diren hirien arteko harreman

gero eta handiagoek, bide malguagoa eta praktikoagoa eskain dezakete Euskal Herriaren helburu politikoak ziurtatzeko, eta Eusko Jaurlaritza bezala jardutea baino interesgarriagoa izan daiteke. Espainiako Estatuaren ekintzek Euskal Herriko hirien ekintza-askatasunean, Eusko Jaurlaritzarengan eragiteko baino muga gehiago izango dute.

Teknologia digitalak informazio eta analisi-iturri estima ezinak dira, bai eta eraginaren biderkatzaileak ere, bereziki baliabide mugatuak dituzten herrialdeentzat, hala nola Euskal Herriarentzat. Baina teknologia berrien erabileraren berrikuntza hedabide sozialetatik, lineako hitzaldietatik eta gamifikaziotik haratuago hedatu beharko litzateke. Turismoa, hezkuntza, zientzia eta teknologia bezalako eremuek Euskal Herriak bere helburu estrategikoak (eta Estrategiko Handiak) lortzeko eremu emankorrak eman ditzakete Madrilgo haserrea piztu gabe. Diplomaziaren berrikuntza bera botere-iturri biguna izan daiteke Euskal Herriarentzat, beste batzuk herrialdeko esperientzietatik eta jardueretatik ikasten saiatzen baitira.

Estrategia handia

Estrategia handiaren kontzeptua Erresuma Batuan eta Estatu Batuetan garatu zen, herrialde baten boterearen alderdi guztiak, ekonomikoak eta sozialak zein militarrek, herrialde baten kanpo-politikaren helburuak lortzeko nola antolatu behar diren jakiteko. Kontzeptu bezala Gerra Hotzean nagusitasuna lortu zuen AEBk Sobietar Batasunaren hedapena eta komunismo globala geldiarazteko estrategia garatu zutenean.

Mundu anglosaxoian, kanpo-politika egituratzen duen eta estatuei mundu konplexu eta arriskutsu batean nabigatzen laguntzen dien arkitektura intelektuala da Estrategia Handia. Herrialde batek munduan zer lortu nahi duen eta nola lortu behar duen ideia koherente eta apropos multzo bat da. Liddell Hart estratega ingelesak adierazi zuen bezala, Estrategia Handiak funtsezko helburuak baliabide mugatuekin sinkronizatzea dakar. Bestela esanda, Estrategia Handiak baliabideen erabilera eta banakako politiken bilaketa lehenesteko esparrua eskaintzen du.

Banakako politiken edo ekimen politikoaren lehentasuna Estrategia Handiarentzat duten garrantziaren arabera da. Ildo horretan, Estrategia Handia are garrantzitsuagoa izan daiteke nazio txikiarentzat, bereziki nazioarteko komunitateak onartzen ez dituenentzat. AEBk bezalako superpotentzia bat eraginkorragoa da Estrategia Handi bat badu, baina bere baliabide militar eta ekonomiko ikaragarriek hura gabe bizirautea ahalbidetzen diote.

Hori ez da egia Euskal Herria/Euskadi bezalako herrialde batentzat, baliabide mugatuak dituelako eta nazioarteko komunitatearen onarpen

formalik ez duelako. Euskadik estrategia handi bat behar du, bai munduan non egon nahi duen irudi koherente bat garatzeko, bai hara iristeko dituen baliabide mugatuak erabilera eraginkorra bermatzeko.

Estrategia Handia herrialde batek etorkizunean bere buruari buruz duen narratiba gisa ere ikus daiteke. Ildo horretan, Estrategia Handia narrazio nazionalako sormen-ekintza bat da, eta lider politikoek eta herritarrek azken batean parteka dezaketen narrazio bat sortzen du. Narratiba ez da herrialdeari berari, bere historiari eta kulturari eta munduan egon nahi duen lekuari buruzkoa bakarrik.

Narrazioak herrialde horrek munduari eskain diezaiokeena ere jaso behar du, nazioarteko agendako arazoak konpontzen edo kudeatzen lagun dezakeena. Gizakiek beren arazoez edo lorpenez soilik hitz egiten duten pertsonengan interesa azkar galtzen duten bezala, estatuek beren arazoez soilik hitz egiten duten estatuetan ere interesa galtzen dute. Hori bereziki egia da nazioarteko komunitateak formalki aitortu ez dituen herrialdeen kasuan, sarbide diplomatiko automatikorik ez badute, edota estatu boteretsuenek bildu behar dituzten nazioarteko erakundeetako botoak ez badituzte.

Euskal Herria/Euskadi bezalako herrialde baten atzerri-politikaren funtsezko helburua nazioarteko eragina ziurtatzea izan beharko litzateke, ez soilik begikotasuna. Kataluniaren independentzia aldarrikapenaren aurrean Europak izandako erreakzioek erakutsi zituzten begikotasunaren mugak. Sinpatiaren ordean eragina ziurtatzeko, aitortu gabeko herrialde batek nazioarteari eskaini behar dio komunitate hori galtzeko beldur den zerbait.

Euskal Herriak/Euskadik nazioarteko arazoei aurre egiteko edo gai globalak kudeatzeko nazioarteko komunitateari eskaintzen diona Estrategia Handiaren narratibaren parte izan behar da. Horrek bermatzen du Euskal Herriaren baliabideak narratibaren elementu horretara bideratzea, eta gobernuko eta gobernuz kanpoko eragileek Euskal Herriak munduari eskaintzen dion eskaintzan zentratzea. diona Estrategia Handiaren narratibaren parte izan behar da. Horrek bermatzen du Euskal Herriaren baliabideak narratibaren elementu horretara bideratzea, eta gobernuko eta gobernuz kanpoko eragileek Euskal Herriak munduari eskaintzen dion eskaintzan zentratzea.

Nazioarteko esparrua

Edozein Estrategia Handik nazioarteko ingurunean oinarrituta egon behar du. Nazioarteko ingurunea den bezalakoa izan behar du kontuan, eta ez estrategia horrek izatea nahi duen bezalakoa. Nazioarteko ingurunea aldatu ahala, Estrategia Handiak egokitu egin behar du. Estrategia Handiak, behe-mailako estrategiek bezala, nazioarteko

inguruneari forma eman nahi dio, baina hark ere moldatzen du.

Gaur egungo nazioarteko ingurunea 30 eta 40 hamarkadatarako bezain aldakorra da. Aldakortasun hori areagotu egin da COVID-19ren agerraldiarekin. COVID-19ren zeregin nagusia aurretik zeuden azpiko joerak bizkortzea eta, batzuetan, agerian uztea izan da. Hori gertatu da ekonomian, lan-merkatuan eta gizartearen digitalizazioan, bai eta diplomazian eta geopolitikan ere.

Lehen begiratuan, kaltetutako herrialde nagusia Txina zela zirudien. Txina hazkunde ekonomikoaren desazelerazioa eta COVID-19ren eztanda jasaten ari zen Wuhanen 2019ko abenduan, eta Txinako agintariak hari aurre egiteko hartu zituzten neurri zorrotzek herrialdearen arazo ekonomikoak larriagotzen ari zirela zirudien, eta, ziurrenik, haren egonkortasun soziala mehatxatzen. Urtebete geroago, Txinak lehen agerraldia kontrolatzeaz gain, ondorengo agerraldiei eustea ere lortu du, eta bere ekonomia, berriz, % 4 hazi da. Hori % 6ko hazkundearen aurreikuspenetik urrun dago, baina horrek esan nahiko du Txinako ekonomia 2021aren hasieran 2020aren hasieran baino handiagoa izango den munduko ekonomia bakarrenetakoa izango dela.

Aldi berean, AEBk eta Europak porrot egin dute birusaren kontrolean, gero eta ondorio ekonomiko handiagoekin. Badirudi kontakizun honek Txinaren botere erlatiboa eta eragina areagotzen dituela. Baina birusaren kontrolean izan duen arrakasta nabaria izan bada ere Txinarekiko erresuminak eta mesfidantzak sortu dira, batez ere Mendebaldean, birusaren hasierako fasea gaizki erabiltzeak bultzatuta. Mendebaldeko gobernuek noski hau ere bultzatzen dute neurri batean, birusa gaizki erabiltzearen errua Txinara pasatzeko irrikaz.

USAko hauteskunde emaitza Txinak munduan duen eraginarentzat erabakigarria izango da bai eta beronen arrakastari begira ere. Gaur egun argi dago Biden urtarrilean Etxe Zurira bidaliko dutela. Horrek ez du esan nahi, nahitaez, Txinarekiko jarrera leunagorik. Demokratek arazoak dituzte Txinarekin merkataritza dela eta, bai eta Hong Kongen eta giza eskubideen inguruan. Biden prest egongo da Txinarekin ahula ez dela frogatzeko. Administrazio berriaren lehen hilabeteetan, COVID-19ren aurkako barne-borrokak eta ekonomia berriz ere berdintasun-egoeran egoteko ahaleginak izango ditu ardatza. Hala ere, epe luzeagora, litekeena da Biden administrazioak ikuspegi neurritsuagoa eta ez hain aldakorra garatzea Txinaren igoerari eusteko. Biden inauguratu aurretik Trump garaitu eta haserretu batek egiten duena ez da hain erraza iragartzen ere.

Bitartean, Europako Batzordeak bere burua "Batzorde geopolitiko" gisa aldarrikatu arren, EBen nazioarteko eraginak behera egiten jarraitzen du. Neurri batean, horrek segurtasun- eta defentsa-politika bateratuaren bilakaera eragozten duten barne-banaketak islatzen ditu. Turkiarekiko politika da gakoa. Frantziak gero eta gatazka gogorragoa du Turkiarekin

Ekialde Ertain osoan, Ipar eta Erdialdeko Afrikan eta Kaukason. Ekialdeko Mediterraneoan, Frantziak Grezia eta Zipre, EBko kideak, babesten ditu petrolio eta gas hobien lehian.

Frantziako eta Turkiako presidentetek irainak trukatu dituzte eta enbaxadoreak erretiratu egin dira. Baina Frantziak ezin du ziurtatu EBk Ankararen aurka duen jarrera bateratua; izan ere, Espainiak eta Italiak interes komertzial handiak dituzte Turkian, eta Alemania beldur da Erdoganek migrazioaren iturria berriro irekiko ote duen. Antzeko istorioak konta daitezke EBk Txina eta Errusiarekiko duen politikari buruz. Bien bitartean, EBren nazioarteko posizioa are ahulagoa da Brexit-aren eta COVID-19ren agerraldia kudeatzeko ezintasunaren ondorioz, bai Europa mailan bai nazio mailan. EB gero eta gutxiago hartzen da gobernantza politiko edo ekonomikoaren eredutzat.

Munduko ekonomia

Mendebaldeko herrialdeen arazoa botere ekonomikoa mendebaldetik ekialdera transferitzen ari dela da. Txina munduko bigarren ekonomia da jada, eta COVID-19ren eraginak hori indartuko du. Baina beste ekonomia asiar batzuk ere, COVID-19 mendebaldeak baino hobeto kudeatu zutenak, azkar hazten ari dira. COVID-19k mendebaldeko ekonomiak munduko hornidura-kateekiko duen mendekotasuna ere nabarmendu zuen, horietako asko Txinan eta Asiako beste herrialde batzuetan sortutakoak, baita mediku-horniduretarako ere.

COVID-19ren agerraldiak lehendik zeuden deiak areagotu baditu ere, batez ere Estatu Batuetan, fabrikazioa aberriratzeko eta hornidura-kate horien mendekotasuna murrizteko, hori zaila izan daiteke. Manufaktura-ekoizpenaren aberriratze esanguratsua ahalbidetzeko baliabide fisikoak eta giza baliabideak birsortzea prozesu luzea eta garestia izango da, eta hornidura-kateekiko mendekotasuna mantendu egingo da. COVID-19k ez du Mendebaldeak orain duen krisi ekonomiko eta finantzarioa eragin. Hazkunde motela izateko banku zentralaren interes-tasa negatiboen mende dauden ekonomiak ez dira osasungarriak.

Desazelerazio ekonomikoaren zantzuak pandemiak eztanda egin aurretik ere ikus zitezkeen, neurri batean Estatu Batuen eta Txinaren arteko liskar komertzialak eta protekzionismorako joera orokorrak bultzatuta. Birusaren agerraldi errepikatuek, haren kontrolaren porrotak eta eragin dituzten kalte ekonomikoek bereziki, 2008/2009ko finantza-krisiaren ondorioz erreformatzeko aukera aprobetxatu ez zuten ekonomietan eragin dute.

Epe luzera, mendebaldeko ekonomiek demografiaren eta automatizazioaren arazoak jasango dituzte, baita kontsumoan eta

lan-merkatuetan hauek dituzten ondorioak ere. COVID-19k gogor jo ditu biztanleria zahartuko ekonomiak, bai osasunari dagokionez, bai ekonomiari dagokionez. Baby boomaren sorrerak birusaren ziurgabetasuna nozitzen duen heinean, kontsumoa murriztu egiten da. Hain aberatsak ez diren ondorengo belaunaldiek ez dute erreleboa hartzen.

Pandemiak enpresek teknologia digitalak berenganatzea bizkortu du. Etxeko lanak enplegatu ahulenak zein beharrezkoak ez diren edo automatizatu daitezkeen lanak identifikatzen ditu. Dagoeneko hautsi diren automatizazioari buruzko tabu askorekin, krisiaren ondorengo enpresa-ingurune zailean kostuak murrizteko beharrak are gehiago bultzatuko du teknologia digitalak eta bestelakoak hartzea, eta nabarmen murriztuko du lepo zuriko bulegoetako enplegu tradizionalen kopurua. Teknologia berriek lanpostu berriak sortuko dituzten arren, ez dago argi galera hori konpentsatzeko nahikoa izango ote diren, ezta langabeek enplegu horiek aprobetxatzeko beharrezko gaitasunak izango ote dituzten ere.

Automatizazioak eta COVID-19k desberdintasun ekonomikoa areagotzearekin mehatxatzen dute, bai mendebaldeko estatuen barruan, bai iparraldearen eta hegoalde globalaren artean. Orain arte gobernuek arreta gutxi jarri dute teknologia berrien inplikazioetan (baita hezkuntza-sistemetan ere) edo desberdintasun ekonomikoaren igoeraren kostuetan. COVID-19k behartuko ditu. Iraultza teknologiko berrirako hezkuntza- eta gizarte-sistema egokiak garatzeko gai diren gobernuek lehiarako abantaila handia izango dute.

Gatazkaren Agenda

Nazioarteko sistemaren ezaugarri nagusia azken urteotan Nazioarteko Segurtasunaren Agenda Berriaren eta agenda geopolitiko tradizionalago baten arteko gatazka larria izan da. Nazioarteko Segurtasunerako Agenda Berria (NISA), batzuetan Gai Globalen Agenda deitua, milurtekoaren hasieran garatu zen. Nazioarteko terrorismoa irailaren 11ren ondoren nazioarteko segurtasuneko gaitzat hartzeko beharrak bultzatu zuen. Hori lortzeko, nazioarteko segurtasuna honela birdefinitu zen: gizabanakoaren segurtasuna eta ongizate ekonomikoa estatu barruan, estatuaren segurtasuna eta egonkortasuna izan beharrean. Horrek, egia esan, nazioarteko segurtasunaren definizioaren barruan sartu zuen nazioarteko terrorismoa, baina baita beste gai batzuk ere, hala nola klima-aldaketa, pobrezia, finantza-egonkortasuna, migrazioa, ingurumenaren degradazioa eta gaixotasun pandemikoak.

Zentzu batean, gizateria osoarentzat existentzialak ziren gaiak ziren, edozein estatu indibidualentzat mehatxu bat baino gehiago. Are garrantzitsuago, elkarren mendeko gaiak zirela frogatu zuten

(beharrezkoa zen holistikoki lantzea), edozein herrialde edo herrialde-taldetatik haratuago hedatzen zen mundu-mailako lankidetzak eskatzen zutenak, eta gobernuetatik haratuago zihoan lankidetzak eskatzen zutenak, gizarte zibilera oro har zabalduaz. COVID-19k frogatu duen bezala, estatuen segurtasunean ondorioak zituzten segurtasun kontuak ere baziren.

Europar Batasuna, bereziki, Nazioarteko Segurtasunerako Programa Berria garrantzitsua den bakarra dela pentsatzeko joera egon da. Gerra Hotzaren ondoren, Europako arduradun politikoak konbentzitu ziren potentzia handi guztiak munduko arazoak konponbidean jarriko zirela. Europako atzerri-politika eta zerbitzu diplomatikoak neurri handi batean berrantolatu egin ziren gai horiek jorratzeko, eta Europar Batasuna subiranotasunaren banaketa-eredu eta diplomazia arau-emaile bihurtu zen. 2008an Georgiaren errusiar inbasioa, Krimearen hartzea eta 2014an Ukrainaren ezegonkortasuna eta Hegoaldeko Txinako Itsasoan txinatar irimotasun gero eta handiagoa, potentzia handi guztiak europarren ikuspegi liberalarekin bat ez zetozela gogorarazteko modu bortitza izan ziren. Gehiago eutsi zieten lurraldeari eta baliabideei, botere-orekari eta eragin-eremuei buruzko gatazkan oinarritutako agenda geopolitikoei.

Nolanahi ere, programa geopolitikoak garrantzi handiagoa hartu du azken urteotan, eta Europako Batzordeak ere “geopolitikoagoa” izan nahi du, eta Frantziak Turkiarekin duen norgehiagoka geopolitikoak berak erakusten du hori. Arazoa da programa geopolitikoetan zentratzeak ahuldu egiten duela nazioarteko komunitateak munduko gaiei edo Nazioarteko Segurtasunerako Programa Berriari heltzeko duen gaitasuna. Munduko arazoak denbora luzez garatzen dira. Tratamenduan porrot egiteak kostuak dakartza etorkizunean, gobernu gehienek bizitzetatik askoz harago.

Arazo geopolitikoak berehalakoak eta premiazkoak izan ohi dira. Bere erabileran izandako porrotak, okertu zen gobernuan eragiteko joera du. Bilera multilateraletan, korridoreetako elkarrizketak gai geopolitikoetan zentratzen dira, eta gai globalak, berriz, osoko bilkuran.

COVID-19k agenden arteko gatazkan dagoen joera hori areagotu egin du berriro. Birusa eta haren etorkizuneko bilakaera ulertzeko erronka zientifiko nagusietako bat birusaren jatorria identifikatzea eta gaixotasunaren filogenesia ezartzea da. Kontua ez da soilik COVID-19 hobeto ulertzea, baita pandemikoak izan daitezkeen beste gaixotasun batzuen aurrean ditugun ahultasunak ere ulertzea: non gurutzatzen dira gizakiak? Zein dira espezie garrantzitsuenak? Nola komunikatzen da birusa gurutzatze-puntutik gizakien erdiguneetara? Nola eta noiz jakinarazi zen COVID-19 Txinatik mundu osora? Gai horiek guztiek ikerketa zientifiko lasai eta desgrinatsua eskatzen dute. Zoritxarrez, erru geopolitikoaren jokoaren parte bihurtu dira; izan ere, mendebaldeko gobernuak birusa gaizki erabiltzearen errua Txinari egotzi nahi diote. COVID-19ren filogenesia auzi geopolitiko bihurtu da, zientifikoa baino

gehiago. Diplomaziaren erronketako bat, hain zuzen ere, plataforma neutral bat sortzea da, hainbat herrialdetako zientzialariek beren ikerketak egin ditzaten.

Ingurugiroa

Gaixotasun pandemikoez gain, ingurumen-gaiek planteatzen dituzte gizateriarentzako mehatxu existentzial handienak. Klima-aldaketak, iraungitze masiboek eta ingurumenaren degradazioak arriskuan jartzen dituzte estatuen segurtasuna eta egonkortasuna, bai eta espeziearen epe luzeko biziraupena ere. Gai horiek nazioarteko, nazio eta nazioz azpiko programa politikoetan agertzen dira. Ingurumenaren iraunkortasuna gero eta gehiago agertzen da hirietako diplomazian, non hiriek “hiri adimendunak” sortzeko informazio eta jardunbide ezin hobeak trukatzeko dituzten.

Baina ingurumen-kontuak gobernuetatik harago hedatzen dira gobernu kanpoko erakundeetara (GKE) eta enpresetara. Nazioarteko ingurumena da gobernu kanpoko eragileen jarduna eraginkorra izan den eremua. Parisko Klima Aldaketari buruzko Akordioaren jatorria mundu mailako zientzialarien sareen barruko datu eta analisi trukaketak izan ziren, Gerra Hotzaren garaian trukaketa zientifikoak sustatzeko eraiki zirenak. Aldaketa klimatikoari buruzko eztabaida GKEek eta politikariek bakarrik berrartu zuten geroago. Parisko akordioak lortzeko prozesua gobernu eta gobernu kanpoko agenteen koalizio heterogeneoen mende zegoen (zientzialariak, enpresak eta GKEak).

Nahiz eta behin betiko akordioak maila gorenean soilik sinatu ahal izan ziren (Obama presidentearen eta Xi presidentearen arteko bilera batean), prozesu guztia ezinezkoa izango zen estatuz kanpoko agente ugariaren parte-hartze aktiborik gabe. Ironikoki, Trump presidentearak akordioetatik erretiratzeko hartutako erabakiak prozesuaren alderdi ez-estatalak indartu ditu. AEBtako hainbat estatu eta hirik iragarri dute akordioaren barruan jarraitzeko asmoa dutela. Baina hori egitean ezin dute estatu sinatzaileekin elkarreragin, horrek Logan Legea urratuko bailuke, Gobernu Federalari eskumen eskusiboak ematen baitizkio beste estatu batzuekiko kanpo-harremanetan. Aitzitik, probintzia edo udal gobernu baliokideak aurkitu behar dituzte, eta horiekin elkarreragin, adibidez, hirietako diplomazia indartuz. COVID-19ri eta gaixotasun pandemikoei berehalako arreta eskaintzen zaien arren, nazioarteko agendatik ez dira desagertuko ingurumen-kontuak, ezta sustatu dituzten hainbat interesdunen diplomazia-eredua ere.

Nazioarteko sistemaren bilakaera

Gerra Hotzean, argi zegoen nazioarteko sistema bipolarra zela: bi superpotentzia handik borroka militarra eta ideologikoa bilatzen zuten. Nahiz eta bazeuden beste potentzia handi batzuk nolabaiteko ekintza-askatasunarekin –adibidez, Txina, zatiketa txino–sobietikoaren ondoren, eta India–, nazioarteko sistemaren oinarritzko egitura Estatu Batuen eta Sobietar Batasunaren arteko liskarrak osatzen zuen, euren aliatuek indartua.

Era berean, Gerra Hotzaren amaieraren eta Sobietar Batasunaren kolapsoaren ondoren, argi geratu zen nazioarteko sistema polobakarra zela. Estatu Batuen nagusitasun ekonomiko eta militar ikaragarriak egoera bat sortu zuen, non beste ezein estatuk ezin zion aurre egin Estatu Batuetako politikari, non Estatu gehienak (Errusia bezalako etorkizuneko Estatu errebisionistak barne) Estatu Batuen lidergoa onartzeko prest zeuden.

Aditu batzuek hau AEBen une polobakarra dela esan dute. Estatu Batuek beren nagusitasuna baliatu ahal izan zuten Estatu Batuetako arauen arabera funtzionatuko zuen ekonomia globalizatuaren helburu politikoa aurrera egiteko, globalizazio hori Munduko Merkataritza Erakundearen eta Internet globalean gorpuztuz. Hamarkada bat lehenago edo hamarkada bat geroago sortu izan balitz, oso litekeena da Internet global bakar bat ez sortzea. Aholkulari akademiko eta politiko estatubatuarrek globalizazioa nazioarteko sistemaren bilakaera natural eta saihestezin gisa aurkeztu zuten, ezin zena gelditu. Hori egitean, gutxietsi egin zuten globalizazioa zein mailatan zegoen Estatu Batuen nagusitasunaren mende bai eta ekonomia globalizatuaren funtzioaren azpian dauden balio orokor eta arau multzoen menpe.

AEBen sinesgarritasuna munduko nagusi gisa, eta Mendebaldearen ospea oro har, murriztu egin da Irakeko gerraren zurrunbiloaren eta 2008ko finantza–krisiaren ondoren. 2016an Donald Trump AEBetako presidente hautatzearekin eta COVID–19ren agerraldiaren kudeatu txarrarekin bizkortu baino ez da egin prozesu hori. Errusia eta Txina bezalako estatu errebisionistek ez dute ikusten zergatik onartu behar duten AEBen lidergoa edo mendebaldeko balioak. Gero eta gehiago azpimarratzen dute hitza eta botoa izatea XXI. mendeko nazioarteko sistemaren eraketan.

Ondorioz, Euskal Herria/Euskadiren kanpo–estrategiak kudeatu behar duen nazioarteko sistema Bigarren Mundu Gerra amaitu zenetik beste edozein unetan baino zailagoa eta lurrunkorragoa da.

Analista batzuek diote nazioarteko sistema multipolar bat sortzen ari dela, Europako geopolitikan nagusi izan ziren sistema multipolarren antzekoa, Westfaliako Itunetik Europako Ekonomia Erkidegoa sortu arte. Estatu Batuen nagusitasunak eta sinesgarritasunak behera egin ahala, Txina, Errusia eta India bezalako potentzia handiak beren eragin–eremuetako gunek gisa azaleratzen ari direla diote. Europako

geopolitikan bezala, aliantza dinamikoak eta aldakorak osatuko dituzte sistema menderatzeko mehatxua egiten duen edozein potentziaren aurrean orekatzeko, une honetan, ziurrenik, AEBak edo Txina. Txinaren eta Errusiaren arteko elkarlan estuarekin (AEBei eusteko diseinatua) orekatu egi nahi da Pompeo AEBko Estatu Idazkariak Txinari eusteko “angloesferan” oinarritutako aliantza bat sortzeko asmoa, hitzaldi batean azaldua.

Hala ere, beste analista batzuek diote sistema ezin dela egiazki aldeaniztuna izan, AEBen nagusitasun militar, teknologiko eta ekonomiko etengabea dela eta. Hala ere, sistema aldebakarrekoa dela dioten baieztapenek ez dute sinesgarritasunik, eta Estatu Batuen ahalmen militarrek gehiegi baloratzen dituzte (edo, agian, Txinaren moduko arerio potentzialen gaitasunak gutxiesten dituzte), eta iradokitzen dute horren ordezkari bat anitzeko sistema mugatuaren terminoetan pentsatu beharko genukeela.

Garai horretan Britainiar Inperioa munduko superpotentzia zen. Nagusitasun militar izugarria zuen, eta munduko ekonomiarik handiena izaten jarraitzen zuen, baina gainbehera erlatiboan Alemania eta Estatu Batuekin alderatuta. Errege Itsas armadak nazioarteko merkataritzaren eta finantzen bermea izaten jarraitzen zuen, eta Londresek munduko finantza zentroa. Hala ere, gobernu britainiarra etengabe arduratzen zen inperioaren iraunkortasunaz, eta aktiboki bilatzen zuen estatuen arteko gatazkak saihestea.

Britainia Handiaren itxurazko nagusitasuna gorabehera, beste estatu batzuk haren interesen atzetik ibili ziren, Londresen jarreraz bidegabeki kezkatu gabe, komenientziatzeko aliantzen arrakasta txundigarri batean.

Egungo egoerarako eredu hobea izan daiteke aldebakarreko edo alde anitzeko ereduak baino. Estatu Batuek munduko superpotentzia izaten jarraitzen dute, baina gero eta barnerakoiagoak eta potentzia hori probatzeko uzkurragoak dira. Bitartean, beste potentzia batzuk gai dira beren interes nazionaltzat hartzen dutena jazartzeko, eta horrek estatuen arteko gatazka erreal edo potentzial gero eta gehiago sortzen ditu.

Randall Schweller akademiko amerikarrak nazioarteko sisteman pentsatzeko beste modu bat proposatu du: munduko ordena entropiko bat. Schwellerrek, historikoki, presioa nazioarteko sistemetan metatzen dela argudiatzen du, dagoen egiturak jada ez baitu boterearen oreka islatzen. Presio hori, azkenean, gerra hegemoniko batek arintzen du, ondoren, nazioarteko sistema berri bat sortzea ahalbidetzen duena, Bigarren Mundu Gerraren amaieran gertatu zen bezala. Hala ere, arma nuklearren garapenak esan nahi du nazioarteko sisteman lehiatzen diren estatu nagusiak jada ezin direla gerra hegemonikoetara arriskatu.

Horrek ez du esan nahi estatuen arteko gatazkarik egongo ez denik, ezta indarkeriarik ere, baizik eta estatuek kontenitu egingo dutela, suntsipen nuklearrera iristeko arriskua saihesteko. Ondorioz, sistemaren barruko

presioak ezingo dira askatu, eta ezingo da botere-oreka aldakorra islatzeko gai den nazioarteko sistema berririk sortu. Gatazka eta anabasa errutinazkoak izango dira, nahiz eta mugak izaten jarraituko duten, eta liskarrak sarritan bitarteko ez militarren bidez libratuko dira (adibidez, gerra komertzialak, gatazka zibernetikoak). Denborarekin, nazioarteko sistema gero eta gehiago desordenatuko da, sistema berri bat ezartzeko baliabiderik izan gabe. Testuinguru horretan ezartzen du Schwellerrek entropia printzipioarekiko analogia, sistema itxiak beti egoera ordenatuago batetik hain ordenatua ez den beste batera garatzen direla. Schwellerren analisia bat baino ez da, baina badirudi bat datorrela ikusten ari garen garapen askorekin.

Euskal Herria/Euskadiren kanpo-estrategiarako gakoa EBk munduko ordena edo desordena aldakor horretan duen lekua eta zeregina ulertzea da. 80ko eta 90eko hamarkadetan, Txinak sobietar osteko mundu multipolar berri bateko poloetako bat bezala hartu zuen EB. Orain nahiago du Alemaniaren eta, neurri txikiagoan, Frantziaren terminoetan pentsatu.

Lehen esan bezala, EBk mundu multipolar edo entropiko batean eginkizun garrantzitsua betetzeko duen gaitasuna ahuldu egin da, atzerri- eta segurtasun-politika komun eraginkorra egiteko gaitasunik ez duelako. Brexitek nabarmen murriztu du Batasunaren ahalmen militarra. Kanpo Harremanetarako Zerbitzua (SEAE) oraindik ez da Batasunaren diplomazia-zerbitzu bihurtu. Europar Batasunak erabaki behar du XXI. mendeko geopolitikan eragile izan nahi duen, Txina bezala, edo beste eragile geopolitiko batzuek jokaleku gisa duten mapa bat, Afrika bezala. Orain arte, eta Batzorde geopolitikoago baten asmoak gorabehera, badirudi Europa noraezean doala Afrika bezala. Horrek ondorio larriak ditu Euskal Herriaren kanpo-estrategiari buruzko erabakietan.

Ziberespazioa

Teknologia digitalak beste teknologia berri batzuekin konbinatu dira, hala nola IA, makina bidezko ikaskuntza eta tripulatu gabeko hegazkinak, nazioarteko lehiarako eta gatazkarako domeinu berri bat sortzeko. Beste behin ere, espazio fisikoan bezala, agenda desberdinen arteko gatazka dago. Kasu honetan, Interneteko gobernantzaren eta zibersegurtasun agenden arteko gatazka da. Interneten gobernantzaren agenda Interneten kudeaketaz eta funtzionamendua bermatzen duten protokoloez arduratzen da.

Gai hauetan zentratzen da: Interneteko helbideak eta domeinuak esleitzeko modua, iragaitzazko datuen tratamendua, datuen pribatutasuna eta babesa, eduki arrazistei eta beste eduki onartezin batzuei aurre egiteko modua eta lineako merkataritzaren gobernantza.

Oro har, Interneten gobernantzaren bi ikuspegi daude: Internet Libreko Nazioak, hainbat interesdun dituzten gobernantzaren ikuspegiak bultzatzen dituztenak, estatukoak ez diren eragileak barne, eta Soberania Zibernetikoaren Defendatzaileak, estatuek ziberespazioan duten subiranotasuna baieztatzen dutenak eta Interneten gobernantza gobernuen arteko terminoetan kontsideratzen dutenak. Estatu Batuek eta Europak zuzentzen dituzte Internet libreko nazioak (nahiz eta, beste esparru batzuetan bezala, Trumpen administrazioak Estatu Batuen lidergoa ahuldu duen).

Subiranotasun zibernetikoaren defendatzaileak Txina eta Errusia dira. Gai horiek ez dira esoterikoak. Interneten gobernantzaren arazoak konpontzeko moduak eragin zuzena du XXI. mendeko gizartearen funtzionamenduan, gizabanakoaren pribatutasunean eta askatasunean eta enpresen eredu ekonomikoen arrakastan.

Zibersegurtasunaren agenda gobernuek beren programa geopolitikoak sustatzeko Internet erabiltzeaz arduratzen da, baita estatuz kanpoko eragileek delituak egiteko Internet erabiltzeaz ere. Herrialde batzuek, bereziki Errusiak, gaizkileak helburu geopolitikoekin operazioak egiteko edo operazio geopolitikoak delituzkoak balira bezala moztortzeko ordezkotza erabiltzen dituztenez (adibidez, NotPetya ransom-wear delituen erasoak), delitu-operazioen eta eragiketa geopolitikoaren arteko bereizketa ez da beti argia.

Honako hauek bereizten dira: degradazio-erasoak, kalte fisiko iraunkorrak sortzen saiatzen direnak (bizitzak galtzea barne), asaldura-erasoak, aldi baterako kalteak edo zerbitzu-galera eragiten saiatzen direnak, eta ziber espioitza. Estatuko eta estatuz kanpoko eragileek ere ziberespazioa erabiltzen dute, batez ere komunikabide sozialen plataformek, desinformazio-operazioetan, diskurtso politikoa ahultzeko eta gizarte demokratikoak ezegonkortzeko. Desinformazio kanpaina hauek ziber espioitza operazioekin konbina daitezke, non lapurtutako informazioa prentsari askatzen zaion Wikileaks bezalako erakundeen bidez lider eta alderdi politikoak lotsarazteko (adibidez, 2016ko AEBtako hauteskundeetan).

Zibersegurtasun teknikoa beharrezkoa den arren, ez da nahikoa. Zibereraso gehienak ahulezia soziologikoez baliatzen dira, ez teknikoez: pasahitz ahulak, erantsitako fitxategiak irekitzeko borondatea mezu elektronikoen jatorria egiaztatu gabe (“Spear phishing” erasoak) eta beste giza akats batzuk.

Zibersegurtasuna teknikarien esku uzteko joerak, nazioarteko politikari eta diplomatikoen esku utzi beharrean, jarduera geopolitikoaren menderatzea ekarri du, oso onartuta dauden jokabide-araurik gabe.

Nazioarteko legelariak diote nazioarteko zuzenbidea ziberespazioan aplikatzen dela, baina horrek praktikan zer esan nahi duen ez dago argi. Nazio Batuek bi aditu-talde sortu dituzte gaia aztertzeko, bata

Idazkari Nagusiak babestua eta bestea Nazio Batuen Batzar Nagusiak babestua, baina orain arte oso gutxi adostu dute eta litekeena da txosten kontrajarriak aurkeztea.

Nazioarteko jokabide-arauak adosteko ahaleginak oztopatu egiten ditu mendebaldeko herrialdeek beren ziberoperazioen irismena mugatzeko duten mesfidantzak, baita Txina eta Errusia bezalako herrialdeenak kritikatzeko dituztenean ere. Ziurrenik, Parisko Klima Aldaketari buruzko Akordioaren prozesua oinarritzat hartuta, aurrera egiteko etorkizun handiena izango duen modua behetik gorako negoziazioa izango da, alderdi interesdun askorekin eta helburu mugatuetan zentratuta, adibidez, azpiegitura kritikoei edo ikerketa medikoko instalazioei zibererasoak debekatzea. Behetik gorako eta hainbat interesdun dituzten ikuspegi horiek prozesuan eragiteko aukerak ematen dizkiete Euskadi gisa aurre ezagutuak ez diren estatuei.

Nazioarteko gaitan teknologia gero eta garrantzi handiagoa duenez, teknologia bera ere lehia eta gatazka geopolitikoko eremu bihurtu da. Hori nabarmenagoa da Huawei eta 5G delakoen kasuan. Nazioarteko industria-arauek bermatzen dute teknologia berriak bateragarriak izatea mundu osoan. Arau eta protokolo komunak akordioak bermatzen du telefono mugikorrek eta beste komunikazio-gailu batzuk mundu osoan erabili ahal izatea. Duela gutxi arte, nazioarteko arau horiek ez ziren eztabaidagarriak, eta horiek eztabaidatzeko bileretara ministerio teknikoetako teknikariak eta funtzionarioak baino ez ziren joaten. Mendebaldearen lidergo teknologikoa zela eta, nazioarteko arauak enpresa amerikarrek edo euren aliatuen enpresek ezarri zituzten.

Hau 5G-rekin aldatu zen, bereziki gauzen interneterako gailuak lotzen dituen bigarren fase giltzarriarekin, funtsezko estandar industrialak Huawei konpainia txinatarrak ezarri zituenean. Nahiz eta Estatu Batuek segurtasun kezka erabili zituzten Huawei aliatuen 5G azpiegituratik kanpo utzi izana argudiatzeko, benetako kezka arau industrialak ezartzeko nagusitasuna da. Herrialdeek Huawei-koak ez diren ekipoak erabiltzen badituzte ere, Ericsson edo Nokia adibidez, Huawei-ko ezarritako arauekin bat datoz. Ez da kontu isolatu bat. Txinatarrak dagoeneko 6G teknologia garatzen ari dira. Industria-estandarrik ezartzeko bilerak nagusitasun teknologikoaren aldeko borrokan gudu-eremu bihurtzen direla dirudi. Hori zatikatze teknologiko batean gertatzeko arrisku handia dago, eskualde desberdinetarako estandar industrial desberdinekin eta bateragarritasun globalaren murrizketarekin.

Nazioarteko harremanetan ziberespazioak duen garrantzi gero eta handiagoaren azken ondorio bat Interneteko enpresen garapena izan da, eta bereziki gizarte-komunikabideena eta bilaketa-motorren enpresena, berezko zuzenbideko eragile geopolitiko gisa. Hau ez da berez berria. XX. mendean petrolio konpainia nagusiak aktore geopolitikoak ziren, eta askotan garrantzitsuak. Petrolio konpainiek bere papera onartzen zuten. Interneteko konpainiek ez dute onartzen. Facebookek, adibidez,

sare sozialak sustatzen dituen enpresa komertzial bat besterik ez dela azpimarratu du. Baina, Interneteko beste enpresa batzuek bezala, nazioarteko inguruneari forma ematen dio.

Plataformek lineako desinformazio-eragiketek arrakasta izaten laguntzen dute. Bere moneta digital globala zabaltzeko asmoak errugabetasun baieztapenak gezurtatzen ditu. Danimarkako gobernuak enpresa hauek eragile geopolitiko bezala duten garrantzia onartu zuen, sektore teknologikorako enbaxadore bat izendatzean, Teknologiaren enbaxadorea, Silicon Valley, Kopenhage eta Pekinen “enbaxadak” zituena (ironikoki, Microsoft hain txundituta geratu zen, azkar eskatu zuela EBren enbaxadore izan zedin).

Beste herrialde batzuek berandu jarraitu dute Danimarkaren eredua. Baina Vienako Konbentzioak estatuen subiranotasunean oinarritutako erlazio diplomatikoei ezarritako mugak gaindituz sortzen doan diplomazia-berrikuntzaren esparrua da hau. Euskal Herriko erakundeek nahi dutenean izenda dezakete enbaxadore teknologiko bat.

Erakundeen disfuntzioa

Europar Batasuna

Beste arlo batzuetan bezala, COVID-19k Europar Batasunaren barruan lehendik zeuden joerak puztu edo bizkortu ditu. Europako Batzordetik sortu den propaganda etsi samarra gorabehera, EBk ez du pandemia onik izan. Brexit osteko aurrekontu bat negoziatzeko zailtasunak zituen. Burruntzi deitutakoen eta Mediterraneoko herrialdeen arteko zatiketarik areagotu egin ziren krisiaren ondorengo suspertze-funtsa negoziatzeko ahaleginetan. Azkenean, Europako Kontseiluan akordio batera iritsi ziren, inor gogobete ez zuen eta orain Europako Parlamentuaren onspena lortzeko borrokan ari den emaitza bati buruz.

Batzordea ez zen gai izan birusari emandako erantzuna koordinatzeko, bai proben segurtasunari eta babes-ekipoari dagokienez, bai gobernuak hartutako neurriei dagokienez. Estatu kideek mugak itxi zituzten eta ondasunen eta herritarren joan-etorri askea mugatu zuten. Euren artean lehiatu ziren probak eta babes ekipoa ziurtatzeko. Industria handiak subsidiatu zituzten, batez ere turismoaren eta hegazkingintzaren sektoreetan. EBko arauen arau-hauste horiek a posteriori berrestera mugatu zen Batzordea.

Dokumentu honek agerian utzi ditu EBren nazioarteko eragina eta, potentzialki, segurtasuna ahultzen duten atzerri- eta segurtasun-politikari buruzko desadostasunak. Politika ekonomikoari eta fiskalari buruzko desadostasunak eta gobernantza-gaiek gero eta zatituagoa dagoen Europa sortzen ari dira. Batasun bakarraren ordean, EB interes

nazional partekatuen inguruan eraikitako eskualde-talde batzuetan bihurtzen ari da berehala. Funtsean, euroaren barruan eta kanpoan daudenen arteko banaketa dago. Eurotik kanpo daudenak, aldi berean, elkartu nahi ez duten eskandinaviar aberatsen eta hori egin ezin duten Ekialdeko europarren artean banatuta daude.

Esan bezala, aurrekontuen eztabaidetan hausturak ikusten dira zergadunen artean, gehiago ordaintzeari uko egiten diotenak, onuradunen artean, gutxiago jasotzeari uko egiten diotenak, eta Frantzia eta Alemania bezalako herrialdeen artean, dena batuta mantentzen saiatzen direnak. Desadostasun sail bereizi batek, ekialdeko herrialde autoritarioenak eta ipar-mendebaldeko herrialde liberalenak banatzen ditu. Desadostasun horiek banaketa-ildo berberen inguruan batzen diren heinean, EBk herritarren segurtasuna eta ongizate ekonomikoa bermatzeko duen gaitasuna murriztu egiten da. Euskal Herria/Euskadi bezalako herrialde baten kanpo-estrategia errealitateen gainean eraiki behar da, Europar Batasunaren nahi edo aspirazioen gainean baino gehiago.

Espainia

COVID-19k Espainiako estatuaren egiturazko arazoak azaldu ditu. Espainia estatu federala da, eta ez du onartzen. Ondorioz, gobernu autonomikoen eskumenak gutxi gorabehera zehaztuta dauden bitartean, gobernu zentralarenak mugagabeak dira. Gobernu zentralak behin-behineko konstituzio baten menpe dago, erkidegoetako gobernuen eskumenak itzuli aurretik eraturakoa.

Horrek zaildu egiten du bi mailen arteko gobernuaren lankidetzaren funtzionamendu eraginkorra, Alemania benetan federalean hain ongi funtzionatu duena. Gobernu zentralak pandemiari emandako erantzuna alarma-egoera deklaratzeko izan zen, eta, ondoren, birusaren kudeaketa zentralizatzen saiatu zen, bi hamarkadatan gutxieneko erantzukizunak izan dituen eta funtzio hori betetzeko giza baliabideen kopurua eta kalitatea ez duen Osasun Ministerio batean.

Ezinbesteko ondorioa kudeaketa kaotiko txarra izan zen, bai aplikazioaren aldetik, bai blokeoaren erlaxazioaren aldetik. Esperientziak astinduta, gobernuak pandemiaren kudeaketa berriro zentralizatzen ez saiatzea erabaki zuen. Baina horren ondorioz, eskualdeko gobernuen birusari aurre egiteko erantzukizuna jaso dute, baina ez horretarako ahalmenak. Ez da soilik gobernu jakin baten jardunbide on edo txarren kontua, baizik eta Estatu espainiarraren bihotzera doazen arazo estrukturalen kontua.

Espainiako Estatuaren disfuntzioak COVID-19ri emandako erantzunetik harago doaz. Argi eta garbi definitutako atzerri- edo europar politikarik ez egoteak Espainiaren nazioarteko eragina eta herritarren interesak

babesteko eta sustatzeko gaitasuna ahultzen ditu. Teorian, Brexitek eta Erresuma Batua EBtik erretiratzeak aukera berriak ireki behar zituzten Espainiarentzat Europan. Baina Espainiak zer nolako Europa nahi duen zehazteko duen ezintasunak lidergo-papera betetzeko gaitasunik gabe utzi du. Europaren alde dagoela edo Europa gehiago nahi duela esatea ez da politika europarraren parekoa. Europak izan dezakeenaren edo izan behar duenaren ikuspegi desberdinak daude, baita Alemania eta Frantziaren artean ere. Espainiak eztabaida hauetan zeresanik ez badu, ezin du emaitzetan eraginik izan.

Era berean, Espainiak zibersegurtasunean duen jarrera pasiboa da. Teknikoki ona da defentsako zibersegurtasunean, baina ez da aktore garrantzitsua erasoko operazio zibernetikoetan. Honek ez du soilik eztabaida zibernetiko nagusietan duen eragina murrizten. Defentsa zibernetiko onena erasoaldia da. Espainiak ziberespazioan bere herritarrak babesteko duen gaitasuna, beraz, mugatua da.

Diplomazia berriak

Nazioarteko inguruneko aldaketek diplomazian ere eragin dute, hala nola nazioarteko harremanen kudeaketan. Diplomatiakoek ez dute inoiz nazioarteko harremanen monopolioaz gozatu. Gobernuko beste sail batzuek, enpresek eta baita gobernu kanpoko eragileek ere, beti izan dute zeregina nazioarteko gobernantzan. Hala ere, azken urteotan, gobernu kanpoko agenteen kopurua eta aniztasuna esponentzialki igo da.

Neurri batean, teknologia digital berriek eragin dute hori, estatuz kanpoko eragileek informazioa bildu eta aztertzeke eta nazioarteko kanpainak egiteko duten gaitasuna handitu baitute. Estatuz kanpoko eragileak bereziki trebeak izan dira gizarte-hedabideen plataformak erabiltzen nazioarteko sareak sortzeko eta haien ideiak sustatzeko. Hala ere, nazioarteko segurtasun-programa berriak eta Interneteko gobernantza-programak ere bultzatu dute estatuz kanpoko eragile berriak diplomazian sartzea. Esan bezala, politika-programa horiek gobernuetatik kanpo gobernu kanpoko organoetara eta, oro har, gizarte zibilera zabaltzen den lankidetzara eskatzen dute.

Gobernuetako diplomatiakoek ikasi behar izan dute estatukoak ez diren agenteen gama zabal horrekin tratatzen, eta nazioarteko politikako eztabaida nagusietan sartu dituzte, lehenago aztertu den hainbat interesdunen diplomazia izenekoan. Hori egitean, teknologia digitalak erabiltzeko gaitasuna hobetu behar izan dute. Internetetikiko konpromiso diplomatikoa ez da eraginkorra izan, baina COVID-19k eta bidaien arloan dituen mugek lineako diplomatikoak behartu ditu. Joera horrek aurrera jarraituko du ziurrenik, baina nazioarteko eztabaidetan gobernu kanpoko partaidetzarako gune gehiago irekiko ditu.

“Agente diplomatikoen” eta teknologia berrien gorakadaren beste

ondorio bat “diplomatiko berrien” gorakada izan da. Hauek kirol diplomazia, diplomazia zientifikoa, diplomazia gastronomikoa eta diplomazia turistikoa dira. Diplomazia berri horiei buruzko eztabaidak nahasgarriak izaten dira, eta ez dituzte bereizten organismoa (diplomatikoak), prozesua (diplomazialariek erabiltzen dituzten tresnak) eta eremua (diplomazia aplikatzen zaion gaia). Hortaz, kirol-diplomazia kirolariei dagokie diplomatiko gisa (adibidez, UNESCOren kirol-enbaxadoreak), diplomaziak erabiltzen duen kirolari (adibidez, ping-pongeko diplomazia edo Seulgo Neguko Olinpiar Jokoak) edo kirol-gaiei aplikatutako diplomaziari (adibidez, kirol-ekitaldi handiak hartzeko kanpainak). Nahasmen horretan, diplomaziaren kontzeptua bera galtzeko arriskua dago.

Baina diplomazia berrien multzoaren artean Euskal Herriarentzat baliagarriak diren kontzeptuak daude: hirien diplomazia - Gai politiko batzuez arduratzen diren hirien arteko harremanen garapena (ikus dugun bezala, Trumpek Parisko Klima Aldaketari buruzko Akordioak bertan behera utzi zituelako indartua); kirolaren diplomazia - Kirol-trukeen erabilera beste herrialde eta eskualde batzuekin harremanak ezartzeko, protokolo-kontuak saihesteko; Turismoa - Turismoaren erabilera bisitariak herrialdera erakartzeko eta beste herrialde batzuekin administrazio-harremanak ezartzeko; Zientziaren diplomazia - Zientzia-trukeen plataformak eta sareak eraikitzea; eta hezkuntzaren diplomazia - Hezkuntza-erakundeekin harremanak ezartzea. Izan ere, “Diplomazia berri” horietako gehienak ez dira diplomazia berriari buruzkoak, baizik eta diplomaziari buruzkoak, eskura dituen tresna guztiak baliatzen baititu bere helburu estrategikoak sustatzeko. Aitortu gabeko gobernuek, definizioz, irudimentsuagoak izan behar dute kanpo-estrategiak sustatzeko erabiltzen dituzten tresnei dagokienez.

1. Mintegia 2020ko iraila.

Diplomazia, pentsamendu estrategikoa eta Euskal Herria

Gogoeta zein ekarpen nagusiak

- Euskal Herria errealitate oso txikia da nazioartean eta zerbait egin nahi badugu ezinbestekoa da herri honen izaera propioan sinesten dugunon artean gutxieneko adostasun batzuk lortzea.
- Estrategia handia eraiki ahal izateko ezinbestekoa da nazioarteko estrategia “bipartisanoa” izatea, hau da herri honetako familia politiko nagusienek kanpo politika eta Euskal Herriaren nazioartekotzea lehia politikotik kanpo uztea eta nazio edo herri ikuspegi batetik lan egitea elkarrekin.
- Beste herrialde batzuetan ikusi dugu nola herri erronka gutxienik oinarritzekoetan lan “bipartisano” bat ematen ez denean herri horiek atzera egiten duten.
- Euskaldunak bagaude munduan baina Euskal Herria ez dago, ez gara gai herri gisa munduan kokatzeko. Herri gisa kokatu beharra dugu.
- Ez da nahikoa herri gisa mundura ateratzea zer garen esateko, zer eskaintzen dugun ere zehaztu behar dugu. Jendeari ez zaio gustatzen bere buruaz soilik ari den jendearekin egotea. Hortik harago joan behar da.
- Narratiba bat eraiki behar da, Euskal Herrian badago azken urteotan kanpotik arrakastatsua ikusi duten dinamika bat, herri garapena eta aurrerakuntza bultzatzen duen herri bat, eta hori elkartasun eta inklusiotik eginaz. Egia da Covid19ak azalarazi duela ere narratiba hori agortzen ari dela pixkanaka gurean eta sakondu egin behar dugula. Baina badugu herri gisa azaltzeko narratiba baterako oinarria. Hori landu beharko genuke gehiago.

- Nazioartean kokatzea ez da produktu bat saltzea, marka bat saltzea. Ezin da azaldu ez dena, koherentzia bat egon behar da. Garrantzitsua hemen egiten dena da.
- Badugu hainbat eremu non herri gisa konektatu beharra dugun, unibertsitate eta ezagutza mailan, hizkuntza eta kulturen, ekonomian eta teknologian. Guzti hauetan konexio nodoak eraiki behar ditugu munduko eremu garrantzitsuekin, Madriletik pasatu gabe. Horretarako gure diasporaren lankidetzak garrantzitsua da ere oso.
- Seguruenik izugarritzko planetan oinarritzea baino errazagoa izango da pixkanaka ideia batzuen inguruan elkarlanean hasten bagara. Gai izango beharko ginateke lanean hasteko elkarrekin.
- Nazioartean geografiak garrantzia du, gurea nazio euro-atlantiarra da, hori da gure konexio naturala. Europar atlantiar isuria eta atlantiar itsasgaineko harremanak dira espazio naturala.
- Horretaz gainera badira ere hainbat eremu, historia dela eta, harreman sakona izan dutenak Euskal Herriarekin eta horiekin harremana sakontzea ezinbestekoa da munduan ematen ari diren bilakaerak direla eta. Adibidez munduan ematen ari den Asiaratzea dela eta Filipinarrekin izan ditugun lotura historikoak landu beharko lirateke, bai eta beste batzuekin ditugunak.
- Horretaz gain badira hainbat herrialde non nazio arazoa dela eta ulermen erraz bat ematen den gurekiko (Georgia, Armenia, Montenegro....).
- Guzti horretarako ere gogoeta bat egin beharra dago nazioartekotzea lantzen duten aktore desberdinen koordinazioaren inguruan. Hainbat erakunde ditugu (gobernu autonomikoak, diputazioak, udalak...) eta askotan badirudi bakoitza berera doala, plan baten barruan jardun ordez. Honek gainera gure herriaren erreferentzia lausotzea dakar, hainbat termino desberdinen erabilera dela eta. Terminoetan ere adostasunetara heltzea garrantzitsua litzateke.
- Horrelako gogoeta markoek pixkanaka bisio orokor eta helburu komunak lantzeko balio behar digute.

1. Mintegia 2020ko iraila.

Diplomazia, pentsamendu estrategikoa eta Euskal Herria

Euskal
Herrigintza
Laborategia
Laboratory
for
Basque
state-building